

اخبار مشاهیر ادب معاصر در مطبوعات

از دوره قاجار تا عصر حاضر

دفتر اول :

میرزاده عشقی، ایرج میرزا، اشرف الدین حسینی
فرخ یزدی، حیدر علی کمالی

مهدی نورمحمدی

اخبار مشاهیر ادب معاصر در مطبوعات
(از دوره قاجار تا عصر حاضر)

سرشناسه	: نورمحمدی، مهدی، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: اخبار مشاهیر ادب معاصر در مطبوعات (از دوره قاجار تا عصر حاضر): دفتر اول: میرزاده عشقی - ایرج میرزا - اشرف الدین حسینی - فرخی یزدی - حیدرعلی کمالی / مهدی نورمحمدی.
مشخصات نشر	: تهران: نشر علم، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۴۱۸ ص.
شابک	: 978-622-246-007-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: شاعران ایرانی -- قرن ۱۴ -- پوشش مطبوعاتی
موضوع	: Poets, Persian -- 20th century -- Press coverage
موضوع	: نویسندگان ایرانی -- قرن ۱۴ -- پوشش مطبوعاتی
موضوع	: Authors, Iranian -- 20th century -- Press coverage
رده بندی کنگره	: ۳۸۱۱PIR
رده بندی دیویی	: ۶۲۰۹/۱۴۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۷۸۴۳۱۵

مهدی نورمحمدی

اخبار مشاهیر ادب معاصر در مطبوعات
(از دوره قاجار تا عصر حاضر)

دفتر اول:

میرزاده عشقی - ایرج میرزا - اشرف الدین حسینی - فرخی یزدی -
حیدرعلی کمالی

مهدی نورمحمدی

اخبار مشاهیر ادب معاصر در مطبوعات
(از دوره قاجار تا عصر حاضر)

صفحه‌آرایی: احمد علی‌پور
طرح جلد: فرشید خالقی

چاپ اول: ۱۳۹۸
شمارگان: ۵۵۰ نسخه
لیتوگرافی باختر - چاپ: رامین
شابک: ۶ - ۰۸ - ۶۳۱۰ - ۶۲۲ - ۹۷۸

حق چاپ محفوظ است.

تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین -
خیابان شهدای ژاندارمری - بن‌بست گرانفر - پلاک ۴
تلفن: ۶۶۴۱۲۳۵۸ - ۰۲۱

Www.elmpub.com

info@elmpub.com

nashreelm

تقدیم به

شادروان استاد ایرج افشار که قلبش به عشق ایران می تپید

مهدی نورمحمدی

فهرست مطالب

مقدمه	۱۹
-------------	----

میرزاده عشقی

۱. مکتوب عشقی مبنی بر لزوم رفع ابهام و نقض حکم شعاع السلطنه	۲۹
۲. انتشار غزل «عشق وطن»، اثر میرزاده عشقی در روزنامه وطن	۲۹
۳. انتشار غزل «وطن»، اثر میرزاده عشقی در روزنامه وطن	۳۰
۴. انتشار غزل «دفاع از زردشت»، اثر عشقی در روزنامه وطن	۳۲
۵. انتشار خبر چاپ قرن بیستم توسط عشقی در روزنامه وطن	۳۳
۶. معرفی روزنامه قرن بیستم و اعلان خبر آن در روزنامه وطن	۳۳
۷. اعلان اجرای «رستاخیز سلاطین ایران» در روزنامه وطن توسط عشقی	۳۴
۸. تحسین نمایش میرزاده عشقی در روزنامه گل زرد	۳۵
۹. قسمت اول مقاله «نهضت الفبا»، اثر میرزاده عشقی در شفق سرخ	۳۶
۱۰. قسمت دوم مقاله «نهضت الفبا»، اثر میرزاده عشقی در شفق سرخ	۴۰
۱۱. پاسخ شفق سرخ به یکی از منتقدین چاپ مقاله «پنج روز عید خون»	۴۴
۱۲. نوشته محمود فرهی درباره مقاله «پنج روز عید خون» در شفق سرخ	۴۵
۱۳. نوشته نصرالله فلسفی درباره مقاله «پنج روز عید خون» در شفق سرخ	۴۶

۱۴. قسمت اول نوشته رشید یاسمی درباره مقاله «پنج روز عید خون» ۴۸
۱۵. قسمت دوم نوشته رشید یاسمی درباره مقاله «پنج روز عید خون» ۵۱
۱۶. پاسخ میرزاده عشقی به مقاله انتقادی رشید یاسمی ۵۲
۱۷. اعلان نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۵۳
۱۸. نوشته حسن علوی درباره مقاله «پنج روز عید خون» ۵۴
۱۹. اعلان نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۵۴
۲۰. اعلان نمایش‌های «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۵۵
۲۱. تبلیغ نمایش‌های «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۵۶
۲۲. اعلان نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۵۶
۲۳. نوشته‌ای در تحسین نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۵۷
۲۴. تقدیم غزل «آرزوی مرگ» به روح کلنل پسیان توسط عشقی ۵۸
۲۵. سرودن غزلی به یاد کلنل پسیان توسط علی آزاد به خواهش عشقی ۵۹
۲۶. اعلان نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در روزنامه نوبهار ۶۰
۲۷. اعلان نمایش‌های «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۶۰
۲۸. اعلان نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در نوبهار ۶۱
۲۹. نوشته‌ای در ستایش نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۶۱
۳۰. مطلبی در انتقاد از مقاله میرزاده عشقی در پرچم آسیای وسطی ۶۲
۳۱. اعلان نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در روزنامه عصر نهضت ۶۴
۳۲. اعلان نمایش «خرافات جادوگری، نیرنگ حاجی طرار» در روزنامه ایران ... ۶۴
۳۳. گلایه عشقی از یحیی ریحان به دلیل تصرف در شعرش ۶۵
۳۴. اعلان تجدید نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» توسط عشقی ۶۵
۳۵. معرفی و تبلیغ نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» توسط ه. ک ۶۶
۳۶. تبلیغ نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» توسط کاظم بهبهانی ۶۸
۳۷. معرفی و تبلیغ نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۶۸
۳۸. اعلان به تأخیر افتادن نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در شفق سرخ ۶۹

۳۹. اعلان نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در ستاره ایران ۶۹
۴۰. اعلان نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در ستاره ایران ۷۰
۴۱. انتشار خبر کشته شدن میرزاده عشقی در روزنامه نامه تجدد ۷۰
۴۲. انتشار خبر قتل میرزاده عشقی در روزنامه ناهید ۷۱
۴۳. انتشار خبر قتل میرزاده عشقی در روزنامه شفق سرخ ۷۱
۴۴. چاپ شعر در رثای میرزاده عشقی در روزنامه توفیق ۷۲
۴۵. انتشار خبر قتل میرزاده عشقی در روزنامه جارچی ملت ۷۳
۴۶. انتشار اشعاری از میرزاده عشقی در ناهید ۷۳
۴۷. ماده تاریخ قتل عشقی، اثر فرخی یزدی در نسیم صبا ۷۴
۴۸. چاپ شعری در رثای عشقی، از حسین کوهی کرمانی ۷۵
۴۹. چاپ مطلبی به قلم کوهی کرمانی به مناسبت قتل عشقی ۷۶
۵۰. انتشار غزلی در رثای میرزاده عشقی، سروده محیط ۷۹
۵۱. انتشار رباعی زهرا خسروی در رثای میرزاده عشقی ۸۰
۵۲. انتشار خبر قتل عشقی در روزنامه نصیحت قزوین ۸۰
۵۳. انتشار خبر قتل عشقی در روزنامه جنت ۸۱
۵۴. انتشار غزل موسی برادر پروانه در رثای عشقی ۸۱
۵۵. مقاله‌ای درباره عشقی، مدت کوتاهی پس از قتل وی در ناهید ۸۲
۵۶. اجرای نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» به نفع روزنامه قانون ۸۵
۵۷. خبر فروش منتخبات اشعار میرزاده عشقی در ستاره ایران ۸۵
۵۸. انتشار خبر چاپ اشعار میرزاده عشقی در ستاره ایران ۸۶
۵۹. اعلان فروش دیوان عشقی در کتابخانه حافظ ۸۶
۶۰. اعلان فروش دیوان میرزاده عشقی در کتابخانه‌های تهران ۸۷
۶۱. معرفی مراکز فروش دیوان میرزاده عشقی در شفق سرخ ۸۷
۶۲. اعلان فروش دیوان عشقی توسط علی‌اکبر مشیرسلیمی ۸۸
۶۳. اعلان فروش دیوان عشقی در کتابخانه‌های معتبر ۸۹

۶۴. مقاله‌ای درباره عشقی در روزنامه اختر..... ۸۹
۶۵. روایت کوهی کرمانی از نحوه کشته شدن میرزاده عشقی ۹۲
۶۶. رأی دیوان عالی کشور در تبرئه ابوالقاسم خان، از عوامل قتل عشقی ۹۷

ایرج میرزا

۶۷. عضویت ایرج میرزا در انجمن اتحاد ایل قاجار و نطق او..... ۱۱۵
۶۸. چاپ یک غزل تازه از ایرج میرزا در زبان آزاد ۱۱۹
۶۹. شوخی ادبی ایرج میرزا با بهار در روزنامه وطن ۱۲۱
۷۰. انتشار قطعه‌ای از ایرج در مذمت شراب در گل زرد ۱۲۳
۷۱. مقاله محمود سپاسی در انتقاد از ایرج برای سرودن عارف نامه ۱۲۴
۷۲. چاپ غزل ایرج میرزا در روزنامه بهارستان نوبخت ۱۲۸
۷۳. چاپ قطعه‌ای از ایرج میرزا در روزنامه نوبهار ۱۲۸
۷۴. مقاله وحید دستگردی در ستایش ایرج میرزا در ارمغان..... ۱۳۰
۷۵. تعیین وقت برای ملاقات در منزل، توسط ایرج میرزا..... ۱۳۲
۷۶. انتشار خبر فوت ایرج میرزا در شفق سرخ ۱۳۲
۷۷. برگزاری مجلس فاتحه ایرج در مسجد سادات اخوی در شفق سرخ ۱۳۲
۷۸. برگزاری مجلس یادبود ایرج در مدرسه موسیقی توسط علینقی وزیری ۱۳۳
۷۹. چاپ مطلبی در رثای ایرج، به قلم م. فرهنگ در شفق سرخ ۱۳۳
۸۰. انتشار خبر درگذشت ایرج میرزا در روزنامه ناهید..... ۱۳۴
۸۱. تلگراف تسلیت به خسرو ایرج، توسط انجمن فرهنگ رشت ۱۳۴
۸۲. نطق علینقی وزیری در مجلس یادبود ایرج میرزا..... ۱۳۵
۸۳. اعلان خسرو ایرج در شفق سرخ برای جمع‌آوری اشعار ایرج ۱۳۹
۸۴. اعلان خسرو ایرج در شفق سرخ به منظور جمع‌آوری اشعار ایرج ۱۴۰
۸۵. برگزاری مجلس ترحیم ایرج میرزا در سالن وزارت معارف..... ۱۴۱
۸۶. انتشار شعر ایرج میرزا برای سنگ قبر خود در روزنامه ایران ۱۴۱

۸۷. چاپ زندگی‌نامه کوتاهی از ایرج میرزا در روزنامه ایران ۱۴۳
۸۸. اعلان فروش کتاب «زهرة و منوچهر» در کتابخانه تهران ۱۴۴
۸۹. برگزاری کنسرت به یاد ایرج میرزا و درویش خان در گراند هتل ۱۴۴
۹۰. برگزاری کنسرت به یاد ایرج میرزا و درویش خان در گراند هتل ۱۴۵
۹۱. انتشار مقاله و شعر به یاد ایرج توسط وحید دستگردی در ارمغان ۱۴۵
۹۲. شعر وحید دستگردی برای مجلس ترحیم ایرج میرزا ۱۵۰
۹۳. اعلان انتشار و فروش جلد اول و دوم دیوان ایرج در کتابخانه مظفری ۱۵۲
۹۴. اعلان انتشار و فروش دیوان ایرج در کتابخانه مظفری ۱۵۳
۹۵. اعلان انتشار و فروش جلد سوم دیوان ایرج در کتابخانه مظفری ۱۵۳
۹۶. اعلان فروش دیوان ایرج میرزا در کتابخانه مظفری ۱۵۴
۹۷. اعلان فروش دیوان ایرج میرزا در کتابخانه حافظ ۱۵۴
۹۸. اعلان انتشار و فروش جلد چهارم دیوان ایرج در کتابخانه مظفری ۱۵۴
۹۹. اعلان فروش جلد اول تا چهارم دیوان ایرج در کتابخانه مظفری ۱۵۵
۱۰۰. اعلان انتشار و فروش جلد پنجم دیوان ایرج در کتابخانه مظفری ۱۵۵
۱۰۱. اعلان انتشار و فروش جلد ششم دیوان ایرج در کتابخانه مظفری ۱۵۵
۱۰۲. اعلان فروش دیوان ایرج میرزا در کتابخانه مظفری ۱۵۶
۱۰۳. اعلان انتشار و فروش دیوان کامل ایرج در کتابخانه مظفری ۱۵۶
۱۰۴. اعلان فروش دیوان ایرج میرزا در کتابخانه مظفری ۱۵۶
۱۰۵. مقاله‌ای درباره ایرج میرزا به قلم عبرت نائینی در مجله محیط ۱۵۷
۱۰۶. مقاله‌ای درباره علت اختلاف ایرج با عارف، به قلم علی آذری ۱۶۶
۱۰۷. مقاله‌ای درباره ایرج به قلم پرویز سلطانی در مجله سخن ۱۷۰
۱۰۸. گفتگو با پسر و نوه ایرج میرزا در مجله روشنفکر ۱۷۴
۱۰۹. چاپ نامه و شعری از ایرج میرزا در مجله آینده ۱۷۸
۱۱۰. بازنشر نامه ایرج میرزا به تیمسار زاهدی در مجله آینده ۱۷۹

اشرف‌الدین حسینی

۱۱۱. خبر انتشار کتاب «گلزار ادبی»، اثر اشرف‌الدین در روزنامه رعد ۱۹۷
۱۱۲. انتقاد روزنامه پروردین از معمای طرح شده در نسیم شمال ۱۹۷
۱۱۳. نوشته اشرف‌الدین درباره علت تعویق چاپ نسیم شمال ۱۹۸
۱۱۴. پیشنهاد اشرف‌الدین به اغیا در خصوص گوشت عید قربان ۱۹۸
۱۱۵. نوشته میرزاده عشقی درباره فرستادن اشرف‌الدین به دارالمجانین ۱۹۹
۱۱۶. دیدار مدیران روزنامه تهذیب با اشرف‌الدین در دارالمجانین ۲۰۰
۱۱۷. توصیه توفیق به مدیران نسیم شمال و حصار عدل بر ترک مجادله ۲۰۱
۱۱۸. اظهار ارادت یحیی ریحان مدیر گل زرد به اشرف‌الدین ۲۰۱
۱۱۹. تشکر کوهی کرمانی مدیر نسیم صبا از اشرف‌الدین ۲۰۲
۱۲۰. اعلان انتقال دفتر نسیم شمال به منزل اشرف‌الدین ۲۰۲
۱۲۱. گزارش دیدار جعفر حائری با اشرف‌الدین در دارالمجانین ۲۰۳
۱۲۲. انتشار خبر بیماری اشرف‌الدین در روزنامه توفیق ۲۰۴
۱۲۳. دیدار مدیر روزنامه توفیق با اشرف‌الدین در دارالمجانین ۲۰۵
۱۲۴. پاسخ کوهی به سؤال درباره فرستادن اشرف‌الدین به دارالمجانین ۲۰۶
۱۲۵. بشارت انتشار مجدد روزنامه نسیم شمال در نسیم صبا ۲۰۶
۱۲۶. تشکر اشرف‌الدین از مدرس، بهار و عشقی بابت رهایی از دارالمجانین ۲۰۶
۱۲۷. درخواست اشرف‌الدین بابت ارسال نامه‌ها به دایره توزیع کل جراید ۲۰۷
۱۲۸. درخواست ناهید برای جلوگیری از انتشار نسیم شمال ۲۰۷
۱۲۹. نوشته اشرف‌الدین به مناسبت چهاردهمین سال انتشار نسیم شمال ۲۰۸
۱۳۰. انتشار شعری از اشرف‌الدین حسینی در نامه آزادگان ۲۰۹
۱۳۱. اعلان انتشار نسیم شمال توسط محسن حریرچیان ۲۱۰
۱۳۲. انتشار خبر فوت اشرف‌الدین در نسیم شمال ۲۱۱
۱۳۳. انتشار خبر درگذشت اشرف‌الدین در روزنامه کوشش ۲۱۱
۱۳۴. انتشار خبر درگذشت اشرف‌الدین در روزنامه امید ۲۱۲

۱۳۵. شعر امیرالشعراي نادري در رثای اشرف‌الدین حسینی..... ۲۱۳
۱۳۶. اعلان انتشار مجدد نسیم شمال پس از فوت اشرف‌الدین..... ۲۱۴
۱۳۷. اعلان انتشار مجدد نسیم شمال پس از فوت اشرف‌الدین..... ۲۱۵
۱۳۸. قسمت اول شرح حال اشرف‌الدین در نسیم شمال..... ۲۱۵
۱۳۹. اعلان اشتراک یک سألۀ نسیم شمال با دادن ۳ تومان..... ۲۱۸
۱۴۰. قسمت دوم شرح حال اشرف‌الدین در نسیم شمال..... ۲۱۸
۱۴۱. قسمت سوم شرح حال اشرف‌الدین در نسیم شمال..... ۲۲۰
۱۴۲. قسمت چهارم شرح حال اشرف‌الدین در نسیم شمال..... ۲۲۱
۱۴۳. برگزاری مراسم سالگرد درگذشت اشرف‌الدین در دفتر نسیم شمال..... ۲۲۲
۱۴۴. نوشته حریچیان دربارهٔ چگونگی یافتن ماده تاریخ اشرف‌الدین..... ۲۲۳
۱۴۵. گزارش مراسم سالگرد درگذشت اشرف‌الدین در نسیم شمال..... ۲۲۴
۱۴۶. شعری از اشرف‌الدین در نسیم شمال به نقل از دورهٔ قدیم آن..... ۲۲۵
۱۴۷. شعری از اشرف‌الدین در نسیم شمال به نقل از دورهٔ قدیم آن..... ۲۲۷
۱۴۸. مقاله‌ای دربارهٔ اشرف‌الدین حسینی به قلم سعید نفیسی..... ۲۲۷
۱۴۹. مطلبی دربارهٔ اشرف‌الدین حسینی به قلم یحیی ریحان..... ۲۳۱
۱۵۰. مطلبی دربارهٔ اشرف‌الدین حسینی به قلم یحیی ریحان..... ۲۳۴

فرخی یزدی

۱۵۱. انتشار غزلی از فرخی یزدی در مجلهٔ ارمغان..... ۲۵۷
۱۵۲. انتشار غزلی از فرخی یزدی در مجلهٔ ارمغان..... ۲۵۸
۱۵۳. انتشار قصیدهٔ فرخی در انتقاد قرارداد ۱۹۱۹ در روزنامهٔ وطن..... ۲۵۹
۱۵۴. انتشار شعر فرخی در قدرشناسی از وکلای یازده گانه در روزنامهٔ وطن..... ۲۶۰
۱۵۵. خبر خروج فرخی از تحصن در سفارت شوروی در گل زرد..... ۲۶۲
۱۵۶. دوربای از اشرف‌الدین حسینی دربارهٔ فرخی و روزنامهٔ طوفان..... ۲۶۲
۱۵۷. خبر ورود فرخی به تهران پس از تبعید در یزد و کرمان در ستارهٔ ایران..... ۲۶۳

۱۵۸. خبر ورود فرخی به تهران پس از تبعید در یزد و کرمان در نسیم صبا ۲۶۳
۱۵۹. خبر ورود فرخی به تهران پس از تبعید در یزد و کرمان در ایران ۲۶۴
۱۶۰. خبر ورود فرخی به تهران پس از تبعید در نصیحت قزوین ۲۶۴
۱۶۱. خبر ورود فرخی به تهران پس از تبعید در یزد و کرمان در ناهید ۲۶۴
۱۶۲. خبر انتقال دفتر طوفان به خیابان استانبول در شفق سرخ ۲۶۵
۱۶۳. دایر بودن قرائتخانه و کتابخانه روزنامه طوفان ۲۶۵
۱۶۴. ورود فرخی به قزوین به قصد مسافرت فرنگ ۲۶۵
۱۶۵. انصراف فرخی از عزیمت به اروپا و حرکت به تهران ۲۶۶
۱۶۶. انتقال دفتر روزنامه طوفان به خیابان مصفا ۲۶۷
۱۶۷. تبلیغ فرخی برای نمایندگی مجلس در روزنامه ناهید ۲۶۷
۱۶۸. تبلیغ فرخی برای نمایندگی مجلس در ستاره ایران ۲۶۸
۱۶۹. تبریک روزنامه ناهید به مناسبت انتشار مجدد طوفان ۲۶۹
۱۷۰. تبریک ستاره ایران به مناسبت انتشار مجدد طوفان ۲۶۹
۱۷۱. معرفی مراکز فروش روزنامه طوفان در شفق سرخ ۲۷۰
۱۷۲. تبلیغ قسمت «اسرار سیاسی» روزنامه طوفان در ستاره ایران ۲۷۰
۱۷۳. انتقال دفتر طوفان از ناصریه به بیرون دروازه دولت ۲۷۱
۱۷۴. انتقال دفتر طوفان از بیرون دروازه دولت به خیابان علاءالدوله ۲۷۱
۱۷۵. اعلان درگذشت حسن علوی توسط ابراهیم ناهید ۲۷۱
۱۷۶. اعلان درگذشت و مجلس ترحیم حسن علوی در دفتر طوفان ۲۷۲
۱۷۷. گزارشی از برگزاری مراسم حسن علوی در دفتر طوفان ۲۷۳
۱۷۸. تبریک ناهید به فرخی یزدی به دلیل انتشار به موقع طوفان ۲۷۴
۱۷۹. اعلان عقد قرارداد با ۲۵ توزیع کننده روزنامه طوفان ۲۷۴
۱۸۰. تبلیغ مندرجات و پاورقی های طوفان در شفق سرخ ۲۷۵
۱۸۱. تبلیغ پاورقی های طوفان در شفق سرخ ۲۷۵
۱۸۲. چاپ کاریکاتور انتقادی درباره فرخی در روزنامه ناهید ۲۷۵

۱۸۳.	مقاله‌ای درباره فرخی و نحوه قتل او به قلم احسان طبری	۲۷۶.....
۱۸۴.	گزارشی درباره مجلس ختم فرخی در یزد	۲۸۲.....
۱۸۵.	مقاله‌ای درباره فرخی یزدی، به قلم عبدالحسین آیتی	۲۸۵.....
۱۸۶.	متن ادعا نامه دادستان در هنگام محاکمه متهمین قتل‌های سیاسی	۲۹۳.....
۱۸۷.	حقایق قتل فرخی به قلم یکی از مطلعین در روزنامه باختر	۲۹۶.....
۱۸۸.	اعلام رأی عاملان قتل فرخی و قتل‌های سیاسی در روزنامه باختر	۲۹۹.....
۱۸۹.	مقاله‌ای درباره کشته شدن فرخی به قلم دکتر میمندی نژاد	۳۰۰.....
۱۹۰.	انتشار خبر اجرای حکم اعدام پزشک احمدی در روزنامه باختر	۳۰۳.....
۱۹۱.	کنتک خوردن فرخی در مجلس به قلم صادق نشأت	۳۰۵.....
۱۹۲.	تشریح نحوه قتل فرخی در مجله خواندنی‌ها	۳۰۷.....
۱۹۳.	خاطره یک زندانی سیاسی از فرخی در زندان قصر	۳۱۱.....
۱۹۴.	خاطرات یک زندانی سیاسی از فرخی در زندان قصر	۳۱۲.....
۱۹۵.	خاطرات یک زندانی سیاسی از فرخی در زندان قصر	۳۱۶.....
۱۹۶.	مقاله‌ای درباره فرخی به قلم حبیب یغمایی	۳۲۰.....
۱۹۷.	نامه ابوالقاسم هرندي به حبیب یغمایی درباره شعر فتح نامه	۳۲۶.....
۱۹۸.	مطلبی درباره فرخی به قلم فضل‌الله گرکانی	۳۲۸.....
۱۹۹.	خاطراتی از فرخی به قلم جلال ویزگان در روزنامه اطلاعات	۳۲۹.....
۲۰۰.	مقاله و خاطراتی از فرخی به قلم پناهی سمنانی در چیستا	۳۳۳.....
۲۰۱.	مقاله و خاطراتی از فرخی یزدی به قلم انور خامه‌ای	۳۴۰.....

حیدرعلی کمالی

۲۰۲.	شعر کمالی در انتقاد از دو حزب دموکرات و اعتدال	۳۶۳.....
۲۰۳.	انتشار شعر «افسانه شترمرغ» از کمالی در عصر جدید	۳۶۳.....
۲۰۴.	اعلان فروش کتاب «نخست نامه» در حجره کمالی	۳۶۴.....
۲۰۵.	اعلان فروش بلیط نمایش «فقیر و غنی» در حجره کمالی	۳۶۴.....

۲۰۶. انتقاد رشید یاسمی به رباعی کمالی و توضیح شفق سرخ..... ۳۶۵
۲۰۷. اعلان انتشار و فروش دیوان کمالی در نوبهار..... ۳۶۷
۲۰۸. خبر ورود دیوان کمالی از استانبول و چاپ غلط نامه آن..... ۳۶۸
۲۰۹. مقاله کمالی درباره بی قدر بودن هنر در ایران در شفق سرخ..... ۳۶۸
۲۱۰. مطلبی با عنوان «رد تکذیب» از سوی کمالی در شفق سرخ..... ۳۷۳
۲۱۱. انتشار شعری از کمالی در شفق سرخ..... ۳۷۴
۲۱۲. اظهار قدرشناسی کمالی از مدیر دواخانه نظامی..... ۳۷۶
۲۱۳. قصیده کمالی برای قتل کنسول آمریکایی در تهران..... ۳۷۶
۲۱۴. اعلان اختصاص نام خانوادگی کمالی توسط رئیس احصائیه..... ۳۷۸
۲۱۵. تبلیغ برای نمایندگی کمالی در مجلس در شفق سرخ..... ۳۷۸
۲۱۶. مقاله‌ای طنزآمیز به قلم یحیی ریحان درباره نمایندگی کمالی..... ۳۷۹
۲۱۷. تبلیغ انتخابات صائب به گردآوری کمالی..... ۳۸۵
۲۱۸. معرفی محل فروش انتخابات دیوان صائب در ناهید..... ۳۸۵
۲۱۹. مقاله‌ای در معرفی و ستایش انتخابات صائب در شفق سرخ..... ۳۸۵
۲۲۰. تبلیغ داستان «مظالم ترکان خاتون» اثر کمالی در ناهید..... ۳۸۶
۲۲۱. مقاله‌ای درباره کمالی به قلم ابوالحسن احتشامی..... ۳۸۷
- نمایه..... ۴۰۱

مقدمه

روزنامه‌ها و مجلات قدیمی اطلاعات ارزشمندی درباره وقایع و رویدادهای تاریخی، فرهنگی، هنری و اجتماعی در دوره‌های گذشته در اختیار محققین و پژوهشگران قرار می‌دهند.

از همین روست که مطبوعات نیز مانند کتب و اسناد، از جمله منابع مهم و معتبر در تحقیق محسوب شده و از نظر دستیابی به نکات تازه یاب، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته‌اند.

با توجه به محدود بودن اسناد درباره چهره‌های مشهور ادبیات معاصر، بررسی روزنامه‌ها و مجلات قدیمی در روشن ساختن زوایای پنهان زندگی و آثار آنان، اهمیت فراوانی یافته است.

کتاب پیش رو، جستجویی است گسترده در روزنامه‌ها و مجلات دوره قاجار تا عصر حاضر که در آن، اخبار و مطالب مربوط به پنج تن از مشاهیر ادب معاصر گردآوری شده است.

با توجه به این که اخبار فراهم آمده، اطلاعات و آگاهی‌های ارزشمند و نکات جدید و بعضاً منتشر نشده‌ای را درباره زندگی، اشعار، آثار و افکار مشاهیر ادب معاصر در اختیار قرار می‌دهد و افق نوینی را در منظر علاقه‌مندان می‌گشاید، کتاب حاضر به عنوان منبع تحقیقی مستند و معتبر، موجب شناخت بیشتر محققین و پژوهشگران درباره زندگی و آثار شخصیت‌های مشهور ادبیات معاصر شده و گامی جهت پژوهش‌های بعدی درباره آنان محسوب می‌شود.

اهمیت این پژوهش، هنگامی نمود بیشتری می‌یابد که بدانیم بسیاری از منابع استفاده شده نایاب، کمیاب و یا دیرپاب هستند و دسترسی به آن‌ها برای همگان ممکن نیست.

لازم به ذکر است دفتر اول این مجموعه به میرزاده عشقی، ایرج میرزا، اشرف‌الدین حسینی، فرخی یزدی و حیدرعلی کمالی اختصاص دارد و در آینده، دفترهای بعدی درباره سایر چهره‌های سرشناس ادبیات معاصر ایران همچون: ملک‌الشعرا بهار، عارف قزوینی، علی‌اکبر دهخدا، وحید دستگردی، پروین اعتصامی، نیما یوشیج، سید محمدحسین شهباز، صادق هدایت و فروغ فرخزاد منتشر خواهد شد.

در بررسی روزنامه‌ها و مجلات، سعی بر این بود تا اخباری انتخاب و نقل گردد که حاوی مطالب نو و قابل اعتنا در پژوهش بوده و بر آگاهی و شناخت مخاطبان درباره شخصیت مورد نظر بیفزاید. از همین روی، از آوردن مقالات و نوشته‌هایی که تکرار گفته‌های پیشین و فاقد مطالب جدید بود، خودداری شده است.

نگارنده برای هر خبر، شماره و عنوانی قرار داد تا ارجاع به آن راحت‌تر باشد و بار معنایی آن سریع‌تر به مخاطبان منتقل شود.

همچنین در بعضی موارد که برای روشن‌تر شدن موضوع، نیاز به توضیحات تکمیلی بود نگارنده توضیحات مختصری را با عنوان «پی‌نوشت» به پایان برخی از اخبار افزوده است.

ترتیب نقل و درج اخبار و مطالب در کتاب، بر اساس تاریخ چاپ آن‌ها در روزنامه‌ها و مجلات است تا خواننده از لحاظ تاریخی در جریان اخبار و وقایع مرتبط با مشاهیر ادبیات معاصر قرار گیرد و به شناخت و نتیجه‌گیری دقیق‌تری درباره زندگی و آثار آنان دست پیدا کند.

در یک جمع‌بندی اجمالی، برخی از ویژگی‌های مهم اخبار و مدارک کتاب حاضر که حاوی آگاهی‌ها و نکات ارزشمندی درباره پنج تن از چهره‌های مشهور ادب معاصر است، به شرح زیر است:

میرزاده عشقی

- انتشار کامل غزل «عشق وطن» که پیش از این، تنها دو بیت آخر آن در دیوان عشقی چاپ علی‌اکبر مشیرسلیمی منتشر شده بود. (مدرك ۲)

- انتشار سه بیت منتشر نشده از غزل «وطن» که در دیوان عشقی چاپ علی اکبر مشیرسلیمی نیامده است. (مدرک ۳)
- انتشار یک بیت منتشر نشده از غزل «دفاع از زردشت» و همچنین ضبط متفاوت آن، در مقایسه با دیوان چاپ علی اکبر مشیرسلیمی. (مدرک ۴)
- جمع‌آوری آگهی ابراهام و نمایش‌های میرزاده عشقی که اطلاعات سودمندی درباره تاریخ و محل اجرای آن‌ها در اختیار قرار می‌دهد.
- مقاله منتشر نشده‌ای از میرزاده عشقی با عنوان «نهضت الفبا» که طیّ دو شماره در روزنامه شفق سرخ به چاپ رسیده و در دیوان چاپ مشیرسلیمی نیامده است. (۹ و ۱۰)
- چاپ انتقادات فعالان ادبی آن روزگار همچون: ا.م. لاریجانی، محمود فرهی، نصرالله فلسفی و حسن علوی بر مقاله «پنج روز عید خون» میرزاده عشقی که در دیوان وی نیامده است. (۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۸)
- درویش خان موسیقی‌دان مشهور عصر قاجار، ساخت موسیقی اپرت «بچه گدا» اثر میرزاده عشقی را بر عهده داشته است. (۲۰ و ۲۲)
- مطالبی که در ستایش نمایش «رستاخیز سلاطین ایران» در مطبوعات به چاپ رسیده، نشانگر اقبال عمومی و به خصوص روشنفکران به این نمایش است. (۲۳ و ۲۹)
- بررسی آگهی‌ها و اعلانات نمایش‌های میرزاده عشقی، موجب دستیابی به این آگاهی شد که وی دارای نمایش‌نامه‌ای به نام «خرافات جادوگری» بوده که در دیوان چاپ مشیرسلیمی و دیگر کتب مربوط به عشقی نیامده و از اثری نیز از آن در دست نیست. (۳۲)
- گردآوری روایت‌های گوناگون درباره کشته شدن میرزاده عشقی و بررسی آن‌ها در کنار یکدیگر، تصویر روشنی از چگونگی قتل او به دست می‌دهد. (۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۵، ۵۲، ۵۳، ۶۵)
- مطلب «پست شهری» در روزنامه ناهید که برای اولین بار به چاپ می‌رسد و گویا حاوی کنایاتی سنگین به ملک الشعرای بهار است، بیانگر این نکته است که در آن دوران، عده‌ای از رقبای سیاسی بهار، شعر «جمهوری نامه» را که انتشار آن در روزنامه «قرن بیستم» موجب ترور عشقی شد، اثر بهار و از همین روی، وی را مسبب قتل عشقی می‌دانسته‌اند.
- در پایان این مطلب، شعری به چاپ رسیده که با توجه به این که ابراهیم ناهید شاعر

نبوده، ممکن است این شعر از سروده‌های عارف قزوینی باشد. هر چند اثبات این موضوع، نیازمند بررسی و تحقیق بیشتری است و صاحب‌نظران باید درباره آن اظهار نظر کنند. (۵۵)

لازم به ذکر است در هنگام طرح موضوع جمهوری، چهره‌های سرشناسی چون عارف و عیسی سروش در روزنامه ناهید به نفع جمهوری فعالیت ادبی می‌کردند. عارف نیز از جمله کسانی است که انتشار شعر «جمهوری نامه» را سبب قتل عشقی دانسته و در مثنوی «بازیگوش نامه» خطاب به بهار چنین گفته است:

ز عشق گل روی پول قجر به دست تو عشقی شد عمرش به سر

- مطالب گردآوری شده درباره دیوان میرزاده عشقی نشانگر این است که تبلیغ و فروش این کتاب در دوره پهلوی اول و دست کم تا سال ۱۳۱۲ خورشیدی با مشکلی مواجه نبوده است. (۵۷ تا ۶۳)

ایرج میرزا

بر خلاف نظر برخی از مؤلفین معاصر که معتقدند ایرج میرزا به شاهزادگی خود وابستگی و دلبستگی نداشته است، عضویت او در «انجمن وداد و اتحاد ایل قاجار» خلاف این موضوع را ثابت می‌کند. (۶۷)

- انتشار ۱۰ بیت منتشر نشده از قصیده «اتحاف به زبان آزاد» یا «شوخی ادبی با ملک الشعراء بهار» که در دیوان ایرج میرزا چاپ محمدجعفر محجوب نیامده است. (۶۹)

- ضبط‌های متفاوت با دیوان چاپ محجوب، نشانگر این است که برخی از اشعار که در زمان حیات شاعر در مطبوعات به چاپ می‌رسیده، بعداً توسط او مورد بازبینی و اصلاح قرار گرفته است. (۷۰، ۷۲ و ۷۳)

- مقاله میم سپاسی (میرزا محمود خان سپاسی) که در هواداری از عارف و ذم عارف نامه در روزنامه شفق سرخ به چاپ رسیده و برای اولین بار منتشر می‌شود، در بررسی و تحقیق درباره اختلاف عارف قزوینی و ایرج میرزا دارای اهمیت فراوانی است. (۷۱)

- ایرج میرزا اولین شخصیت شناخته شده ادبی است که مجلس ترحیم او با اجرای موسیقی همراه بوده است. (۸۲ و ۹۰)

- مقاله‌ی علی آذری که برای اولین بار به چاپ می‌رسد، در بررسی علل اختلاف عارف و ایرج میرزا از اهمیت فراوانی برخوردار است. (۱۰۶)

اشرف‌الدین حسینی (نسیم شمال)

اشرف‌الدین از پیشگامان و بنیان‌گذاران ادبیات کودک در ایران بوده و آثار او به عنوان کتاب درسی در مدارس و مکتب‌خانه‌های آن زمان مورد استفاده قرار می‌گرفته است. (۱۱۱)
- وی در بسیاری از برهه‌های زندگی خود با فقر، بی‌کسی، بیماری و بداحوالی دست به گریبان بوده است. (۱۱۳ و ۱۱۴)

- گردآوری مطالبی درباره‌ی اظهار تأسف از بستری شدن نسیم شمال در دارالمجانین و شرح ملاقات‌های برخی از مدیران جراید با وی در آن جا نشانگر این است که وی طی سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۰۳ به تناب در دارالمجانین به سر می‌برده و حتی بیماری او تا سال ۱۳۰۵ نیز ادامه داشته است.

بر اساس این مدارک، برخلاف پندار برخی نویسندگان همچون سعید نفیسی و محمداسماعیل وطن‌پرست که نوشته‌های آنان مبنای استناد بسیاری از محققین متأخر شده است، فرستاده شدن او به دارالمجانین دلایل سیاسی نداشته و توطئه‌ای از سوی نظمیّه برای خاموش کردن و یا از میان بردن او نبوده است. (۱۱۵، ۱۱۶، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳ و ۱۲۸)

- برخی از رجال مشهور سیاسی و مدیران جراید همچون مدرس، ملک‌الشعراى بهار، میرزاده عشقی و حسین کوهی کرمانی مراقب احوال وی بوده و در خلاصی او از دارالمجانین کوشش کرده‌اند. (۱۲۶)

- انتشار چند شعر منتشرنشده از نسیم شمال که در کلیات چاپ حسین نمینی نیامده است. (۱۱۶، ۱۳۰، ۱۴۰، ۱۴۶، ۱۴۷)

- گردآوری چند خبر درباره‌ی درگذشت اشرف‌الدین حسینی نشانگر این است که برخلاف نوشته‌ی سعید نفیسی، خبر مرگ او در برخی مطبوعات انعکاس یافته است و حتی برای او مجلس سالگرد نیز برگزار شده است. (۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴ و ۱۴۵)

فرخی یزدی

- انتشار بیت منتشر نشده‌ای از قصیده دالیه بر ضد وثوق الدوله و قرارداد ۱۹۱۹ که در دیوان فرخی یزدی چاپ حسین مکی و حسین مسرت نیامده است. (۱۵۳)
- انتشار قطعه منتشر نشده‌ای که در دیوان چاپ مکی و مسرت نیامده است. (۱۵۴)
- گردآوری و بررسی روایت‌های مرتبط با قتل فرخی که به قلم مطلعین و هم‌بندهای فرخی پس از شهریور ۱۳۲۰ به رشته تحریر درآمده است، تصویر دقیق‌تر و روشن‌تری از این جنایت دهشتناک به دست می‌دهد. (۱۸۳، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۹ و ۱۹۲)
- برگزاری مجلس ختم فرخی مدت کوتاهی پس از خروج رضا شاه از کشور توسط برادر بزرگ فرخی و شرح این مجلس از زبان عبدالحسین آیتی روزنامه‌نگار همشهری فرخی، حاوی نکات بدیعی برای پژوهشگران است. (۱۸۴)

حیدرعلی کمالی

- حیدرعلی کمالی از جمله شعرای مشهور عصر مشروطیت است که همچون ملک الشعرای بهار و فرخی یزدی به نمایندگی مجلس رسید.
- قدر این شاعر مشهور در عصر حاضر آنچنان که شایسته اوست شناخته نشده و نقش او در ادبیات مشروطیت نیز تا حدودی مغفول مانده است.
- مطالب مندرج در این بخش در شناساندن این شاعر و ادیب عصر مشروطه نقش مهمی دارد، بخصوص مطلب طنزآمیزی درباره وکالت او به قلم یحیی ریحان (۲۱۶) و همچنین مطلبی که به قلم ابوالحسن احتشامی در زمان حیات او در مجله اطلاعات ماهانه به چاپ رسیده است. (۲۲۱)
- کمالی از پیشگامان صائب‌شناسی در ایران و جزو اولین کسانی است که برای احیای نام و آثار این شاعر بزرگ سبک هندی، تلاش‌های مهمی انجام داده است. (۲۱۷ تا ۲۱۹)

لازم به ذکر است، با وجود این که مجموعه‌ای که در اختیار نگارنده قرار گرفت، یکی از کامل‌ترین آرشیوهای مطبوعات در ایران است، ممکن است هنوز در برخی جراید و مجلات

مطالب جدیدی دربارهٔ مشاهیر ادب معاصر بتوان یافت که از دسترس و دید نگارنده دور مانده باشد. در صورت دستیابی به چنین مواردی، مطالب نویافته به چاپ دوم اضافه خواهد شد.

در پایان باید به این نکته اذعان کرد که چاپ کتاب حاضر بدون دسترسی به روزنامه‌ها و مجلات قدیمی به هیچ وجه امکان پذیر نبود. از همین روی خود را مرهون محبت‌ها و الطاف دوست فرهیخته گرانقدر، جناب آقای عنایت‌الله رحمانی می‌دانم که با گشاده‌رویی و بدون هیچ گونه منت، آرشیو ارزشمند خود را که برای جمع‌آوری آن متحمل رنج فراوانی شده‌اند در اختیار نگارنده قرار دادند. برای ایشان از درگاه الهی همواره شادی، تندرستی و توفیق آرزومندم.

همچنین از سرکار خانم مهران آشوری مسئول آرشیو مطبوعات کتابخانهٔ دانشگاه تهران که امکان دسترسی نگارنده به تصویر روزنامهٔ رعد (مدرک ۱۱۱) را فراهم ساختند و جناب آقای محمد مهدی آقاخانی پژوهشگر منطقهٔ ثلاث که عکس منتشر نشده‌ای از ایرج میرزا و حیدرعلی کمالی را در اختیار اینجانب قرار دادند سپاسگزاری می‌نمایم.

مهدی نورمحمدی

mehdi.nour.m@gmail.com

میرزادہ عشقی

مکتوب میرزاده عشقی مبنی بر لزوم رفع ابهام و نقض حکم شعاع السلطنه - ۱۴ خرداد
۱۳۹۴

راجع به شعاع السلطنه

آقای میرزاده عشقی شرحی به هیئت وزراء عظام و مقام مقدس دارالشورای ملی راجع به لزوم نقض حکمی که در دوره گذشته در خصوص تطمیع ملت برای قتل شاه مستعفی و سالارالدوله و شاهزاده شعاع السلطنه از ناحیه مجلس مقدس تعمیم گردیده، تقدیم نموده و خصوصاً اظهار داشته‌اند که چون از طرف هیئت دولت و اعلیحضرت همایونی، شاهزاده شعاع السلطنه مجاز در ورود به طهران شده‌اند و از یک طرف، هر قانونی که در مجلس مقدس وضع گردیده صورت قانونیت خواهد داشت، تا مادامی که از همان مقام رسماً اعلان نقضش نگردیده باشد، در این صورت عجالتاً آحاد و افراد ایرانی در مقابل شاهزاده مزبور، یک تکلیف مبهمی را دارا گردیده‌اند. امیدوار است که تا اشکالی پیش نیامده، رفع این ابهام تکلیف گردد.

اخلاق، جمعه ۱۴ جوزا [۱۲۹۴]، ۲۰ رجب [۱۳۳۳]، ص ۲.

انتشار غزل «عشق وطن»، اثر میرزاده عشقی در روزنامه وطن - ۲۰ دی ۱۳۹۸

ادبیات

عشق وطن

ای طبع من آغاز سخن در بر من نمنا که در این نکته تمام است سخن

در فکر خرابی من و تو کس نیست
آنان که تو پنداشته بودی که به جان
رندان سر نفع خویش صد نام نهند
زان کس که گریست بروطن بگریزند
عشقی به خدا، همان که می گفت خدای
چون کالبدش ز پای تا سر دیدیم
جز فکر خراب بی تمیز تو و من
هستند خریدار استقلال وطن
گه نامش نهند دین و گه نامش وطن
بر ریش شما بخندد آن رند کهن
از عشق وطن سرشت آب و گل من
عشق همه چیز داشت جز عشق وطن

ن. م. عشقی

وطن، سال ۱۲، شماره ۶، یکشنبه ۲۰ جدی ۱۲۹۸، ۱۹ ربیع الثانی ۱۳۳۸، ص ۱.

* پی نوشت:

این غزل، برای اولین بار است که به طور کامل منتشر می شود. پیش از این، تنها دو بیت آخر آن در دیوان عشقی چاپ مشیرسلیمی، در قسمت مقطعات با عنوان «دو بیت از یک غزل» به چاپ رسیده و در پایان آن، چنین آمده است: «استانول ۱۳۳۶»
(رک: کلیات مصور میرزاده عشقی، به کوشش: علی اکبر مشیرسلیمی، انتشارات امیرکبیر، فروردین ۱۳۵۰، ص ۴۱۰)

۳

انتشار غزل «وطن»، اثر میرزاده عشقی در روزنامه وطن - ۵ آبان ۱۲۹۹

وطن

خاکم به سر، ز غصه به سر خاک اگر کنم
آوخ کلاه نیست وطن تا گر از سرم
مرد آن بود که این کلهش بر سر است و من
من آن نیام که یکسره تدبیر مملکت
زیر و زبر اگر نکنی خاک خصم ما
خاک وطن که رفت، چه خاکی به سر کنم؟
برداشته اند^۱، فکر کلاهی دگر کنم
نامردم ار که بی کله، آنی به سر کنم
تسلیم هرزه گرد قضا و قدر کنم
ای چرخ، زیر و روی او^۲ زیر و زبر کنم

۱. در دیوان: که

۲. در دیوان: برداشتند

۳. در دیوان: به

۴. در دیوان: تو

* گفتم سفر کنم من از این خاک گر که رفت
 * گیرم ز چارسو بگشایند در چه سان
 * که مرگ بهر مرد به از زندگی بود
 جائی است آرزوی من، ار من بدان^۴ رسم
 معشوق عشقی ای وطن، ای مهد عاشقی^۵
 عشقت نه سرسری است که از سر بدر شود
 عشق او در درونم و مهر او در دلم^۶
 با رخصت کدام سفارت سفر کنم^۱
 پرواز از آن قفس من بی بال و پر کنم^۲
 آری به جای سود که آن به ضرر کنم^۳
 از روی نعل لشکر دشمن گذر کنم
 ای آن که ذکر عشق او^۷ شام و سحر کنم
 مهرت نه عارضی است که جای دگر کنم
 با شیر اندرون شد و با جان بدر کنم^۸

ر. م. عشقی

وطن، سال ۱۲، شماره ۲۴، پنجشنبه ۵ عقرب ۱۲۹۹، ۱۵ صفر ۱۳۳۹، ص ۴.

* پی نوشت:

این غزل، با تفاوت‌هایی در ضبط، در دیوان عشقی چاپ مشیرسلیمی آمده است. دیوان یاد شده، فاقد سه بیت چاپ شده در این روزنامه است. این سه بیت، هم در پاورقی و هم با علامت * در شعر مشخص شده‌اند.

علاوه بر این، دو بیت زیر در دیوان عشقی آمده، که روزنامه وطن فاقد آن است:

هرآنچه می‌کنی، بکن ای دشمن قوی!
 من نیز اگر قوی شوم از تو بتر کنم!!
 من آن نی‌ام به مرگ طبیعی شوم هلاک
 وین کاسه خون به بستر راحت هدر کنم
 (رک: کلیات مصور میرزاده عشقی، به کوشش: علی اکبر مشیرسلیمی، انتشارات امیرکبیر، فروردین ۱۳۵۰، ص ۳۷۷)

۱. این بیت در دیوان عشقی، چاپ مشیرسلیمی، نیامده است.
۲. این بیت در دیوان عشقی، چاپ مشیرسلیمی، نیامده است.
۳. این بیت در دیوان عشقی، چاپ مشیرسلیمی، نیامده است.
۴. به آن

۵. در دیوان: معشوق عشقی ای وطن، ای عشق پاک!

۶. در دیوان: تو

۷. در دیوان: عشق تو در وجودم و مهر تو در دلم

۸. این بیت و بیت قبل، از حافظ است.

انتشار غزل «دفاع از زردشت»، اثر میرزاده عشقی در روزنامه وطن - ۲۳ فروردین ۱۳۰۰

ادبیات

ادبیات ذیل را آقای میرزاده عشقی در اسلامبول در موقعی که جراید ترک می نویسند که زردشت از نژاد ترک است سروده اند و در جراید آن جا نیز منتشر شده است. چون برای اثبات مفاخر ایرانیان بود، به اشاعه آن مبادرت نمودیم.

دفاع از زردشت

ای دختران تُرک، خدا را حیا کنید	باری از این ^۱ معامله، شرم از خدا کنید
یا رخ نهان کنید که دل نابرید یا	با عاشقان دلشده کمتر جفا کنید
* یا آن که خواهش دل ما را ادا کنید	یا زین سپس دگردل ما را رها کنید ^۲ *
یا وعده نادهید که با ما وفا کنید	یا برقرار وعده، خودتان وفا کنید
یغما نموده اید دل و دین ما بلی	کی عادت قدیمی خود را رها کنید
ترک ختا همیشه به یغما به نام بود	لیک این خطا بود، هله ترک خطا کنید ^۳
جائی رسیده کار ز یغما که هان دگر ^۴	یغمای زردشت، پیمبر پیشین ما کنید
زردشت دل نبود که آسان ^۵ توان ربود	حاشا قیاس دل، ز چه بر ^۶ انبیا کنید
زردشت بردنی نبود، زان ^۷ طمع چه سود	از ما فقط ^۸ ، به بردن دل اکتفا کنید
امروز قصد بردن پیغمبران کنید	فردا بعید نیست که قصد خدا کنید

وطن، سال ۱۴، شماره ۳، سه شنبه ۲۳ حمل ۱۳۰۰، ۳ شعبان ۱۳۳۹، ص ۴.

۱. در دیوان: در این

۲. این بیت در دیوان عشقی چاپ مشیرسلیمی نیامده است.

۳. در دیوان: یک چند هم رواست که ترک خطا کنید

۴. در دیوان: جایی کشید کار ز یغما که این زمان

۵. در دیوان: آن را

۶. در دیوان: با

۷. در دیوان: این

۸. در دیوان: تنها همان